

An Investigation of the Activities in the Secondary School Turkish Textbooks According to the Revised Bloom Taxonomy¹

Arif Turan AKINCI² - Mevlüt GÜLMEZ³

Article Info

Received:
27.08.2021
Accepted:
25.09.2021
Online:
30.09.2021

Keywords:
Turkish education,
Renewed Bloom
Taxonomy.

Abstract

The target of the research is to investigate the activities contained in secondary school Turkish textbooks in terms of the cognitive process dimension in the renewed Bloom Taxonomy. In the investigation, four books were studied at the 5th, 6th, 7th and 8th grade levels, one for each grade level. The research was performed by qualitative research method. Data of the research was collected by document analysis. The obtained data are analyzed by content analysis technique. A total of 2018 activities for 128 texts, including 8 listening/tracking text and 24 reading text, were investigated at each class level. As a result of the research, it has been concluded that 436 of the 598 activities in the 5th grade Turkish textbook were on lower-level steps and 162 on high-level cognitive steps; Of the 494 events in the 6th grade Turkish textbook, 319 were on lower-level steps and 175 were on high-level cognitive steps; Of the 503 events in the 7th grade Turkish textbook, 279 were on lower-level steps and 224 were in the upper level and It has been concluded that 256 of the 423 events in the class Turkish textbook are directed to lower-level steps and 167 to high-level cognitive steps. Furthermore, in the activities of the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks, the comprehension step was found to be the largest number of steps at each class level. As a result of the research, recommendations such as increasing the number of activities for high-level cognitive steps are presented in the books.

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Makale Bilgisi

Geliş:
27.08.2021
Kabul:
25.09.2021
Yayın:
30.09.2021

Anahtar kelimeler:
Türkçe eğitimi,
Yenilenmiş Bloom
Taksonomisi.

Öz

Araştırmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki bilişsel süreç boyutu açısından incelenmesidir. Araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde her bir sınıf seviyesinden bir olmak üzere dört kitap üzerinde çalışılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Her bir sınıf seviyesinde 8'i dinleme/ izleme metni, 24'ü okuma metni olmak üzere 128 metne yönelik toplam 2018 etkinlik incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 598 etkinliğin 436'sının alt düzey basamaklara, 162'sinin üst düzey basamaklara; 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 494 etkinliğin 319'unun alt düzey basamaklara, 175'inin üst düzey basamaklara; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 503 etkinliğin 279'unun alt düzey basamaklara, 224'ünün üst düzey basamaklara; 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 423 etkinliğin 256'sının alt düzey basamaklara, 167'sinin ise üst düzey basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde anlama basamağının her sınıf seviyesinde en fazla sayıda yer alan basamak olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda kitaplarda üst düzey bilişsel basamaklara yönelik etkinliklerin sayısının artırılabilceği gibi öneriler sunulmuştur.

¹ Bu çalışmanın verileri, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmış olduğu tezden alınmıştır.

² Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6700-4362, arif.akinci07@gmail.com

³ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID:0000-0002-4082-0164, mgulmezz@gmail.com

To cite this article in APA Style:

Akinci, A. T., Gülmez, M. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Elektronik Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 14-32.

Giriş

Dil; sistemli olarak üretilen bir simgeler düzeni aracılığıyla düşünce, duygu ve isteklerin iletilmesinde kullanılan, içgüdüsel olmayan, yalnızca insana özgü bir yöntemdir. İnsan dili, içgüdüsel değil, ses organlarında üretilmiş işitmeye dayalı simgelerdir (Sapir, 1999). İnsanlar ana dilleriyle düşünür, iletişim kurar, dünyayı anlama ve anlamlandırmayı ana diliyle gerçekleştirir. Sinan'a (2006) göre insan doğumundan ölümüne kadar süren öğrenme, anlama ve yorumlama sürecinde kendini gerçekleştirir ve ana dili eğitimi insanların bilişsel gelişiminin sağlanabilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Ana dili eğitimi, ilkokulda seslerin öğretilmesiyle başlayan ve her yıl dilin farklı kurallarının ve özelliklerinin öğrencilere verilmesiyle devam eden bir süreçtir. Türkçe derslerinde öğrencilerin hem dilin sınırlarını fark etmeleri hem de dört temel dil becerisini nitelikli bir biçimde kullanabilmeleri hedeflenmektedir.

Dört temel dil becerisi; dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Ergin ve Birol (2000, s. 115) dinlemeyi, ses ve görüntülerin farkında olma ve onlara dikkati vermeye başlayan, işitsel işaretlerin tanınması ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreç olarak tanımlamıştır. Korkmaz (2005) konuşmanın, insanın iç ve dış dünyası arasında bağlantı kuran bir araç olduğunu belirtmiştir. Akyol'a (2016) göre okuma; okuyucunun metni anlamaya çalıştığı, anladıkları ve ön bilgileriyle birlikte yeni anlamlar ortaya çıkarmaya çalıştığı, okuyucuyla yazar arasında gerçekleşen görüş alışverişidir. Güneş (2019) ise yazmayı, zihnimizde yer alan duygu, düşünce, istek ve olayları belirli kurallar içerisinde sembollerle anlatma olarak tanımlamıştır.

Türkçe öğretiminde kılavuz olan en önemli kaynaklardan biri, hedeflerin belirlendiği ve öğrencilere kazandırılmak istenen davranışların sistematik bir şekilde sunulduğu Türkçe Dersi Öğretim Programı'dır. Türkçe dersinde öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin yanında bütüncül bir anlayışla zihinsel becerilerinin geliştirilmesi de amaçlanmıştır. Bu amaçlarla hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2006).

Okullarda öğretim programlarının uygulanmasında en çok başvurulan kaynak ise ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarında ana dili eğitimi öğrencilerin hem bilgiyi edinebilmeleri hem de edindikleri bilgileri uygulayabilmelerine yönelik hazırlanan temalar, metinler ve etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Durukan ve Demir (2017), öğretim programının uygulayıcısı olan ders kitapları ve içindeki etkinliklerin öneminin göz ardı edilemeyeceğini belirtmişlerdir. Ders kitaplarında yer alan etkinlikler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) da temeli olan yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrencilere direkt bilgiyi sunan değil onların konu üzerinde düşünerek, sorgulayarak ve tartışarak bilgiye ulaşabilmelerini sağlayacak bir biçimde hazırlanmalıdır.

Büyükanan'a (2004, s. 10) göre sorgulayan bir toplum yaratmada gerekli olan yeteneklerin içerisinde soru sormanın ve cevaplamanın özel bir yeri vardır. Soru sormak ve cevaplamak öğretmen ve öğrencilere bilinenleri yapılandırmak, kullanmak, bu bilgiyi genişleterek yeni fikirler üretmek imkânı sağlar. Dört temel dil becerisini etkili bir biçimde kullanmayı öğrenen öğrenciler daha doğru düşünme, sorgulama ve fikir üretebilme imkânına sahip olabilmektedir. Dil eğitimi içerisinde insanların / bireylerin öğrenme düzeylerini ortaya çıkarabilmek ve onlara geri dönüt sağlayabilmek için farklı yöntem, teknik, kuramlar vb. geliştirilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin bilişsel gelişimlerini değerlendirmek, sınıflayabilmek amacıyla da çeşitli taksonomiler oluşturulmuştur. Bümen (2006) hedeflerin belirlenerek kolaylaştırıcı ve yol gösterici olması bakımından 1950-60'lı

yıllarda ortaya çıkarılan taksonomilerin dünyada büyük ilgi gördüğünü ve çeşitli eleştirilere rağmen vazgeçilemez bir araç olarak kullanıldığını, özellikle Bloom ve arkadaşları tarafından hazırlanan taksonominin (1956) yayımlandığından bugüne yirmi iki dile çevrildiğini belirtmiştir.

Bloom Taksonomisi oluşturulduğu günden bugüne çeşitli eleştiriler almış ve bu eleştirilerin ışığında Anderson, Krathwohl ve arkadaşları (2018) tarafından güncellenmiştir. Bloom Taksonomisinde yer alan tek boyutlu altı basamak (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme) yeniden ele alınmış, taksonomi tek boyuttan çıkarılarak iki boyutlu hâle getirilmiştir. Yenilenen taksonomide bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu farklı olarak ele alınmış, bilgi basamağının adı hatırlama olarak değiştirilmiştir. Taksonomiye yapılan eleştirilerden yola çıkılarak sentez ve değerlendirme basamağının yeri değiştirilmiş, sentez basamağının adı yaratmaya çevrilmiştir.

Anderson ve Krathwohl (2018) bilişsel süreç basamaklarını şu şekilde tanımlamışlardır:

Hatırlama, bilginin uzun süreli bellekten geri getirilerek öğrencinin koşullarda hiçbir değişiklik yapmadan ya da çok az bir değişiklikle verilen görevi uygulamasıdır. Öğrenciler kendilerine verilen sözlü, yazılı ya da grafik şeklindeki iletilerden anlam oluşturabildiklerinde anlama düzeyine eriştikleri söylenebilir. Uygulama, öğrenilmiş olan bir bilginin karşılaşılan yeni durumlarda kullanılabilmesidir. Çözümleme, bir materyalin parçalara ayrılması ve bu parçaların bütünü ile ilişki durumunun belirlenmesidir. Değerlendirme; kalite, etkililik, yeterlilik gibi ölçütler kullanılarak yargılamada bulunmaktır. Yaratma, farklı öğelerin daha önce zihinde var olmayan bir örüntü ya da yapı şeklinde organize ederek bunlardan yeni bir bütün oluşturmalarıdır.

Türkçe derslerinde birincil kaynak olarak kullanılan ders kitaplarının farklı zamanlarda çeşitli açılardan Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) bağlamında ele alındığı görülmüştür. Son yıllarda yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarının da taksonomi doğrultusunda makale ve tez düzeyinde Eroğlu (2013), Büyükalan Filiz ve Yıldırım (2019) gibi çeşitli çalışmalarda incelendiği tespit edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı da zamanla değişen ihtiyaçlara, yeni anlayışlara ve değişen öğretim amaçlarına göre güncellenmektedir. Bu güncellemeler eğitim anlayışını, öğretim yöntemlerini, öğrencilerden ve öğretmenlerden beklenenleri de güncellemekte ve değiştirmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada da en son yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) kazanımlar temel alınarak oluşturulan ve 2019-2020 eğitim öğretim yılında ortaokul düzeyinde farklı sınıf seviyelerinde kullanılan Türkçe ders kitapları ele alınmıştır. Öğrencilerin bilişsel gelişimlerine katkı sağlamak amacı da bulunan ders kitaplarındaki etkinliklerin hangi hedeflere yoğunlaştığının belirlenmesi, sınıflanması amacıyla YBT doğrultusunda bu etkinlikler incelenmiştir.

Türkçe öğretiminde öğrencilere temel dil becerilerinin kazandırılmasıyla birlikte üst düzey bilişsel gelişimlerini de sağlamak amaçlanmıştır. Türkçe öğretiminin temelini oluşturan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s. 7) bilgiyi araştıran, keşfeden, zihinde yapılandıran, bilgiyi düzenleyen, sorgulayan, üreten ve okuduklarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendiren bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme gibi temel becerilerin programda (MEB, 2006, s. 5) bulunması üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesinin önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri YBT'deki bilişsel süreç boyutu açısından incelemektir. Bu çalışmada Türkçe öğretiminde üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesinde, eğitim öğretim sürecinde en çok başvurulan ve yardımcı olarak kullanılan ders kitaplarındaki etkinliklerin bilişsel süreç boyutu açısından farklı sınıf seviyelerindeki dağılımının

nasıl olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?

2. 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?

3. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?

4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?

5. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin sınıf seviyeleri açısından YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüştür. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39).

Tarama modelleri geçmişte veya hâlâ devam etmekte olan bir durumu var olduğu hâliyle betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey, nesne veya olay, kendi şartları içinde tanımlanmaya çalışılır ve onları herhangi bir şekilde etkileme veya değiştirme çabası güdülmez. Bilinmek istenenler vardır ve onlar oradadır. Bu konuda önemli olan onları uygun biçimde gözlemleyip tespit edebilmektir (Karasar, 2006, s.77). Alanyazında ders kitapları ile ilgili çalışmalarda kullanılan araştırma desenlerine bakıldığında tarama modelinin kullanıldığı ve uzmanların bu doğrultuda görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada incelenen ortaokul Türkçe ders kitapları üzerinde herhangi bir değiştirme yapılmadan kitaplardaki etkinliklerin YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre durumlarının nasıl olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Materyalleri

5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde sırasıyla; beşinci sınıf seviyesinde özel yayınevine ait bir ders kitabı, altıncı sınıf seviyesinde biri özel yayınevine biri MEB Yayınlarına ait iki ders kitabı, yedinci sınıf seviyesinde ikisi MEB Yayınlarına ait iki özel yayınevine ait bir olmak üzere üç ve sekizinci sınıf seviyesinde MEB Yayınlarına ait bir ders kitabı olmak üzere toplamda yedi kitabın yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma materyalleri seçilirken her sınıf seviyesinde MEB Yayınlarına ait ders kitaplarının seçilmesine, MEB Yayınlarına ait birden fazla kitap olması durumunda en fazla sayıda basılan kitabın seçilmesine ve ilgili sınıf seviyesinde MEB yayınlarına ait kitap olmaması durumunda özel yayınevine ait Türkçe ders kitabının seçilmesine dikkat edilmiştir.

Araştırmanın çalışma materyallerini oluşturan 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyesindeki dört kitabın içerisindeki okuma ve dinleme / izleme metinlerinde yer alan etkinlik sayıları ile ilgili bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Kitaplardaki Temalarda Yer Alan Metinler ve Etkinlik Sayıları

	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	Genel Toplam	
	Etkinlik	Etkinlik	Etkinlik	Etkinlik	f	%
	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı		
Okuma Metinleri (24)	452	373	380	314	1519	75,27
Dinleme/İzleme Metinleri (8)	146	121	123	109	499	24,73
Genel Toplam	598	494	503	423	2018	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere her bir sınıf seviyesinde 24’ü okuma ve 8’i dinleme / izleme metni olmak üzere 32 metin bulunduğu tespit edilmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında 24 okuma metninde 452, 8 dinleme / izleme metninde 146 olmak üzere 598 etkinlik olduğu, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 24 okuma metninde 373, 8 dinleme / izleme metninde 121 olmak üzere 498 etkinlik tespit edilmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında 24 okuma metninde 380, 8 dinleme / izleme metninde 123 olmak üzere 503 etkinlik olduğu, 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise 24 okuma metninde 314, 8 dinleme / izleme metninde 109 olmak üzere 423 etkinlik olduğu tespit edilmiştir. Dört kitapta toplam 2018 etkinlik incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Doküman analizi, araştırmaya konu alan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi sırasıyla; dokümanlara ulaşma, dokümanın orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 187).

Veri toplama sürecinde ilk olarak araştırma materyali olarak kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına Millî Eğitim Bakanlığı EBA resmî sitesi üzerinden erişim sağlanmıştır. Okuma ve dinleme/ izleme metinlerindeki etkinliklerin sayıları Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (2019) dil becerileri ile ilgili kazanımlar bağlamında sınıflandırılmıştır. Her bir sınıf seviyesinde Türkçe ders kitaplarında 8 tema bulunduğu görülmüştür. Her bir temada da serbest okuma metinleri hariç 3’ü okuma 1’i dinleme/ izleme olmak üzere dört metin bulunduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarında serbest okuma metinleri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Belirlenen etkinlikler bilgisayar ortamında araştırmacı tarafından her bir sınıf seviyesi için ayrı dosyalar oluşturularak bu dosyalar içerisinde hazırlanan ham veri tablolarına işlenmiştir. İlgili alanyazında yapılan çalışmalar incelenerek etkinlikler tablolara yerleştirilirken anlaşılabilirliği artırmak adına her bir etkinlik aşağıda belirtilen şekilde kodlanarak tablolara işlenmiştir: 6.14.1.A. (Sınıf seviyesi, sayfa numarası, etkinlik sırası, alt etkinlik). Her bir sınıf seviyesindeki etkinlikler, yukarıdaki kodlama doğrultusunda tema, okuma ve dinleme/ izleme metinleri, Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (2019) kazanımlar doğrultusunda etkinliğin yönelik olduğu dil becerisi ve YBT’deki hangi basamakla ilgili olduğuna yönelik araştırmacı tarafından çalışma için hazırlanan ham veri tablolarına işlenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Nitel yöntemlerden biri olan analizde “elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 224).

Araştırmacı tarafından çalışma için hazırlanan ham veri tablolarından elde edilen veriler, 3 alan uzmanının görüşleri doğrultusunda nihai karar verilerek bilgisayar ortamında her bir metin bağlamındaki sayısal veriler ham veri tablolarına işlenmiştir.

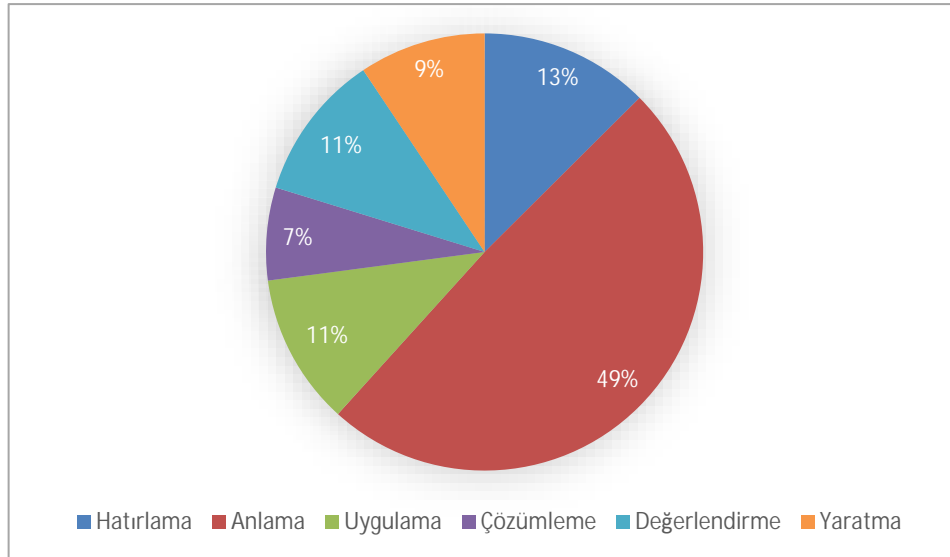
Ham veriler üzerinde yapılacak yüzde ve frekansları belirlemek amacıyla her sınıf seviyesi için farklı dosyalarda içerik analizine uygun bir biçimde okuma, yazma, konuşma ve dinleme/ izleme becerileri için veriler ayrı ayrı dosyalar oluşturularak sınıflandırılmıştır. Her bir becerinin kazanımına yönelik olan etkinlikler hatırlama, anlama, uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma basamağı için ham veri tablolarından elde edilen veriler yeni oluşturulan Excel dosyalarına aktarılarak her bir başlığın kendi içerisinde yüzde ve frekans değerleri ayrı olarak hesaplanmıştır. Tespit edilen bu değerler tablo ve grafiklerde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur.

Çalışmada verilerin toplanması ve veri analizi sürecinde alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak için oluşturulan temaların kodlayıcılar arası geçerliliğine “kappa” analizi ile bakılmıştır. Çalışmanın kappa değeri 0,84 olarak bulunmuştur. Landis ve Koch’a (1977) göre, kappa değerinin 0,81 ile 1.00 arasında olması mükemmel düzeyde bir uyumun olduğunu göstermektedir. Çalışmada elde edilen kappa değeri, verilerin güvenilir ve aynı zamanda kodlayıcılar arasında mükemmel düzeyde bir uyumun olduğunu ortaya koymaktadır.

Bulgular

Bu bölümde, ortaokul beş, altı, yedi ve sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin YBT bağlamında incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen 598 etkinlik YBT’deki basamaklar bağlamında incelenmiştir. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki basamaklara göre genel dağılımı Grafik 1’de sunulmuştur:

Grafik 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin YBT’deki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Genel Dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü üzere ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki basamaklara göre dağılımı incelendiğinde sırasıyla 294 (%49) etkinliğin anlama basamağında, 75

(%13) etkinliğin hatırlama basamağında, 67 (%11) etkinliğin uygulama basamağında, 65 (%11) etkinliğin değerlendirme basamağında, 56 (%9) etkinliğin yaratma basamağında ve 41 (%7) etkinliğin ise çözümlenme basamağında yer aldığı tespit edilmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında okuma, dinleme / izleme, konuşma ve yazma kazanımlarına yönelik yer alan 598 etkinliğin YBT'deki basamaklara göre her bir beceriye yönelik kazanım bağlamında dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2. 5. sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Dil Becerileri İle İlgili Etkinliklerin YBT'deki Basamaklara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

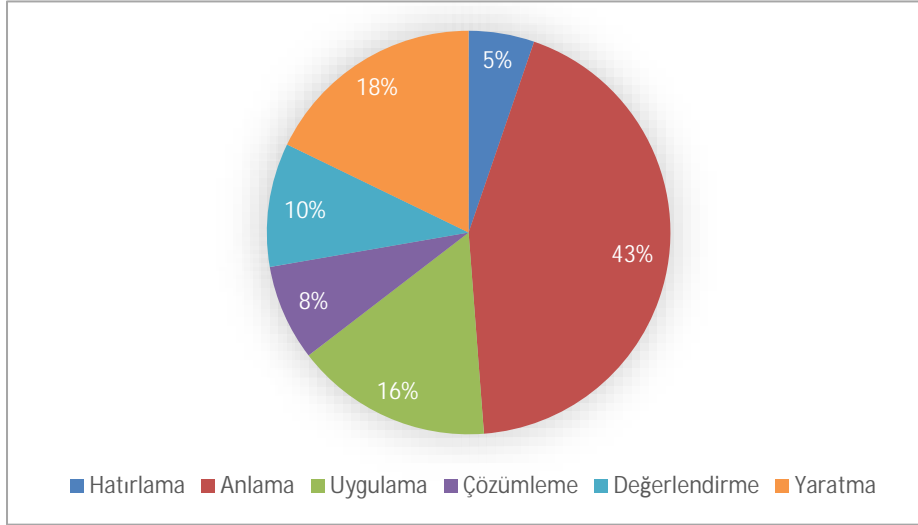
Basamaklar	Okuma		Yazma		Konuşma		Dinleme/İzleme		Genel Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hatırlama	49	65,33	4	5,33	1	1,33	21	28,0	75	100
Anlama	205	69,73	43	14,63	7	2,38	39	13,27	294	100
Uygulama	39	58,21	19	28,36	7	10,45	2	2,99	67	100
Çözümlenme	25	60,98	8	19,51	3	7,32	5	12,20	41	100
Değerlendirme	37	56,92	5	7,69	7	10,77	16	24,62	65	100
Yaratma	10	17,36	36	64,29	7	12,50	3	5,36	56	100

Tablo 2'de görüldüğü üzere 5. sınıf Türkçe ders kitabında becerilerle ilgili kazanımlara yönelik yer alan etkinlikler incelendiğinde sırasıyla 365 (%61,04) etkinliğin okuma, 115 (%19,23) etkinliğin yazma, 86 (%14,38) etkinliğin dinleme / izleme ve 32 (%5,35) etkinliğin ise konuşma kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler YBT'deki basamaklar doğrultusunda incelendiğinde hatırlama basamağında yer alan 75 etkinliğin 49'unun (%65,33) okuma, 21'inin (%28) dinleme / izleme ve 4'ünün (%5,33) yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı belirlenmiştir. Bu etkinliklerden 1'inin (%1,33) ise konuşma kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Anlama basamağında yer alan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 294 etkinliğin 205'inin (%69,73) okuma, 43'ünün (%14,63) yazma, 39'unun (%13,27) dinleme / izleme ve 7'sinin (%2,38) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağında yer alan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 67 etkinliğin 39'unun (%58,21) okuma, 19'unun (%28,36) yazma, 7'sinin (%10,45) konuşma ve 2'sinin (%2,99) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çözümlenme basamağında yer alan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 41 etkinliğin 25'inin (%60,98) okuma, 8'inin (%19,51) yazma, 5'inin (%12,20) dinleme / izleme ve 3'ünün (%7,32) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağında yer alan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 65 etkinliğin 37'sinin (%56,92) okuma, 16'sinin (%24,62) dinleme / izleme, 7'sinin (%10,77) konuşma ve 5'inin (%7,69) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere yaratma basamağında yer alan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 56 etkinliğin 36'sinin (%64,29) yazma, 10'unun (%17,86) okuma, 7'sinin (%12,50) konuşma ve 3'ünün (%5,36) ise dinleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen 494 etkinlik YBT'deki basamaklar bağlamında incelenmiştir. Buna göre 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT'deki basamaklara göre genel dağılımı Grafik 2'de sunulmuştur:

Grafik 2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinlerin YBT'deki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Genel Dağılımı

Grafik 2'de görüldüğü üzere ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT'deki basamaklara göre dağılımı incelendiğinde sırasıyla 215 (%43) etkinliğin anlama basamağında, 88 (%18) etkinliğin yaratma basamağında, 78 (%16) etkinliğin uygulama basamağında, 49 (%10) etkinliğin değerlendirme basamağında, 38 (%8) etkinliğin çözümleme basamağında ve 26 (%7) etkinliğin ise hatırlama basamağında yer aldığı tespit edilmiştir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında okuma, dinleme / izleme, konuşma ve yazma kazanımlarına yönelik yer alan toplamda 494 etkinliğin YBT'deki basamaklara göre her bir beceriye yönelik kazanımlar bağlamında dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Dil Becerileri İle İlgili Etkinliklerin YBT'deki Basamaklara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

	Okuma		Yazma		Konuşma		Dinleme/İzleme		Genel Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hatırlama	18	69,23	1	3,85	1	3,85	6	23,08	26	100
Anlama	174	80,93	4	1,86	7	3,26	30	13,95	215	100
Uygulama	39	50	16	20,51	20	25,64	3	3,85	78	100
Çözümleme	30	78,95	0	0	1	2,63	7	18,42	38	100
Değerlendirme	26	53,06	1	2,04	15	30,61	7	14,29	49	100
Yaratma	5	5,68	62	70,45	19	21,59	2	2,27	88	100

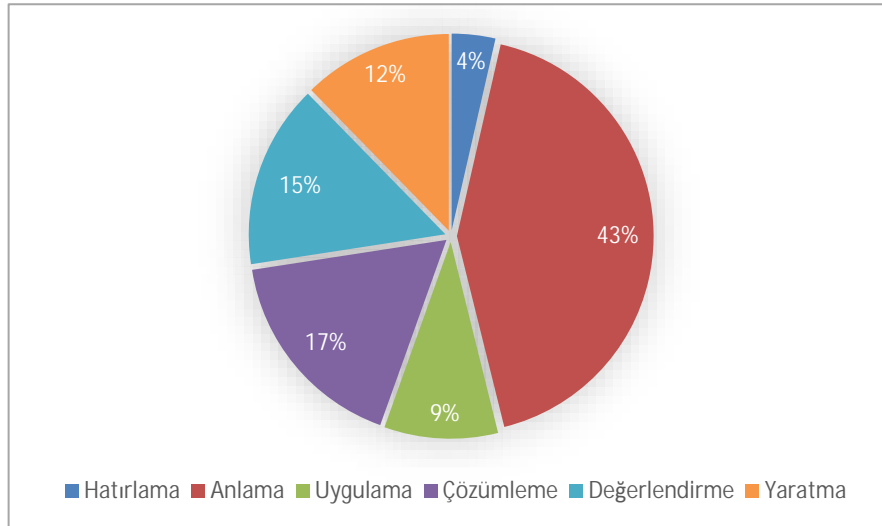
Tablo 3 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin sırasıyla 292'sinin (%59,11) okuma, 84'ünün (%17) yazma, 63'ünün (%12,75) konuşma ve 55'inin (%11,33) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik olduğu görülmüştür.

6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler YBT'deki basamaklar doğrultusunda incelendiğinde hatırlama basamağında yer alan 26 etkinliğin 18'inin (%69,23) okuma, 6'sının (%23,08) dinleme / izleme kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerden 1'inin (%3,85) yazma ve yine 1'inin (%3,85) konuşma kazanımlarına yönelik etkinlikte geçtiği görülmüştür. Anlama basamağında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 215 etkinliğin 174'ünün (%80,93) okuma, 30'unun (%13,95) dinleme / izleme, 7'sinin (%3,26) konuşma, 4'ünün (%1,86) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 78 etkinliğin 39'unun (%50) okuma, 20'sinin (%25,64) konuşma, 16'sının (%20,51) yazma ve 3'ünün (%3,85) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çözümleme basamağında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 38 etkinliğin 30'unun (%78,95) okuma, 7'sinin (%18,42) dinleme / izleme, 1'inin (%2,63) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. Ayrıca yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde çözümleme basamağına yer verilmediği tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 49 etkinliğin 26'sının (%53,06) okuma, 15'inin (%30,61) konuşma, 7'sinin (%14,29) dinleme / izleme ve 1'inin (%2,04) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü üzere yaratma basamağında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 88 etkinliğin 62'sinin (%70,45) yazma, 19'unun (%21,59) konuşma, 5'inin (%5,68) okuma ve 2'sinin (%2,27) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen 503 etkinlik YBT'deki basamaklar bağlamında incelenmiştir. Buna göre 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT'deki basamaklara göre genel dağılımı Grafik 3'te sunulmuştur:

Grafik 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinlerin YBT'deki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Genel Dağılımı

Grafik 3'te görüldüğü üzere ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler YBT'deki basamaklara göre incelendiğinde; sırasıyla 214 (%43) etkinliğin anlama basamağında, 86 (%17) etkinliğin çözümleme basamağında, 76 (%15) etkinliğin değerlendirme basamağında, 62 (%12) etkinliğin yaratma basamağında, 47 (%9) etkinliğin uygulama basamağında ve 18 (%4) etkinliğin ise hatırlama basamağında yer aldığı tespit edilmiştir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında okuma, dinleme / izleme, konuşma ve yazma kazanımlarına yönelik yer alan toplam 503 etkinliğin YBT'deki basamaklara göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Dil Becerileri İle İlgili Etkinliklerin YBT'deki Basamaklara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

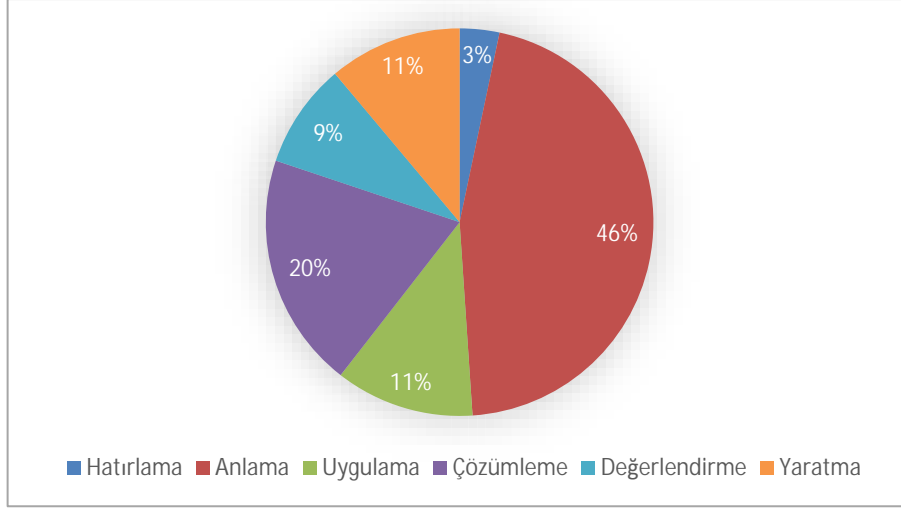
	Okuma		Yazma		Konuşma		Dinleme/İzleme		Genel Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hatırlama	14	77,78	0	0	0	0	4	22,22	18	100
Anlama	165	77,10	6	2,80	10	4,67	33	15,42	214	100
Uygulama	25	53,19	12	25,53	8	17,02	2	4,26	47	100
Çözümleme	56	65,12	8	9,30	11	12,79	11	12,79	86	100
Değerlendirme	19	25	2	2,63	45	59,21	10	13,16	76	100
Yaratma	10	16,13	32	51,61	17	27,42	3	4,84	62	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin sırasıyla 289'unun (%57,46) okuma, 91'inin (%18,09) konuşma, 63'ünün (%12,52) dinleme / izleme ve 60'ünün (%11,93) ise yazma kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir.

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler basamaklar doğrultusunda incelendiğinde hatırlama basamağında yer alan 18 etkinliğin 14'ünün (%77,78) okuma, 4'ünün (%22,22) dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 7. sınıf Türkçe ders kitabında hatırlama basamağında yazma ve konuşma kazanımlarına yönelik etkinlik bulunmadığı belirlenmiştir. Anlama basamağında yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 214 etkinliğin 165'inin (%77,10) okuma, 33'ünün (%15,42) dinleme / izleme, 10'unun (%4,67) konuşma ve 6'sının (%2,80) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağında yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 47 etkinliğin 25'inin (%53,19) okuma, 12'sinin (%25,53) yazma, 8'inin (%17,02) konuşma ve 4'ünün ise (%3,85) dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çözümleme basamağında yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 86 etkinliğin 56'sının (%65,12) okuma, 11'inin (%12,79) dinleme / izleme, yine 11'inin (%12,79) konuşma ve 8'inin (%9,30) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağında yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 76 etkinliğin 45'inin (%59,21) konuşma, 19'unun (%25) okuma, 10'unun (%13,16) dinleme / izleme ve 2'sinin (%2,63) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü üzere yaratma basamağında yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 62 etkinliğin 32'sinin (%51,61) yazma, 17'sinin (%27,42) konuşma, 10'unun (%16,13) okuma ve 3'ünün (%4,84) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilen 423 etkinlik YBT'deki basamaklar bağlamında incelenmiştir. Buna göre 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT'deki basamaklara göre genel dağılımı Grafik 4'te sunulmuştur:

Grafik 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinlerin YBT'deki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Genel Dağılımı

Grafik 4'te görüldüğü üzere ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT'deki basamaklara göre dağılımı incelendiğinde sırasıyla 193 (%46) etkinliğin anlama basamağında, 83 (%20) etkinliğin çözümleme basamağında, 49 (%11) etkinliğin uygulama basamağında, 47 (%11) etkinliğin yaratma basamağında, 37 (%9) etkinliğin değerlendirme basamağında ve 14 (%3) etkinliğin hatırlama basamağında yer aldığı tespit edilmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında okuma, dinleme / izleme, konuşma ve yazma becerileri ile ilgili yer alan 423 etkinliğin YBT'deki basamaklara göre dağılımı Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Dil Becerileri İle ilgili Etkinliklerin YBT'deki basamaklara Göre Frekans ve Yüzdeleri Dağılımı

	Okuma		Yazma		Konuşma		Dinleme/İzleme		Genel Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hatırlama	5	35,71	3	21,43	2	14,29	4	28,57	14	100
Anlama	138	71,50	9	4,66	1	0,52	45	23,32	193	100
Uygulama	28	57,14	6	12,24	12	24,49	3	6,12	49	100
Çözümleme	55	66,27	19	22,89	3	3,61	6	7,23	83	100
Değerlendirme	14	37,84	4	10,81	5	13,51	14	37,84	37	100
Yaratma	4	8,51	27	57,45	14	29,74	2	4,26	47	100

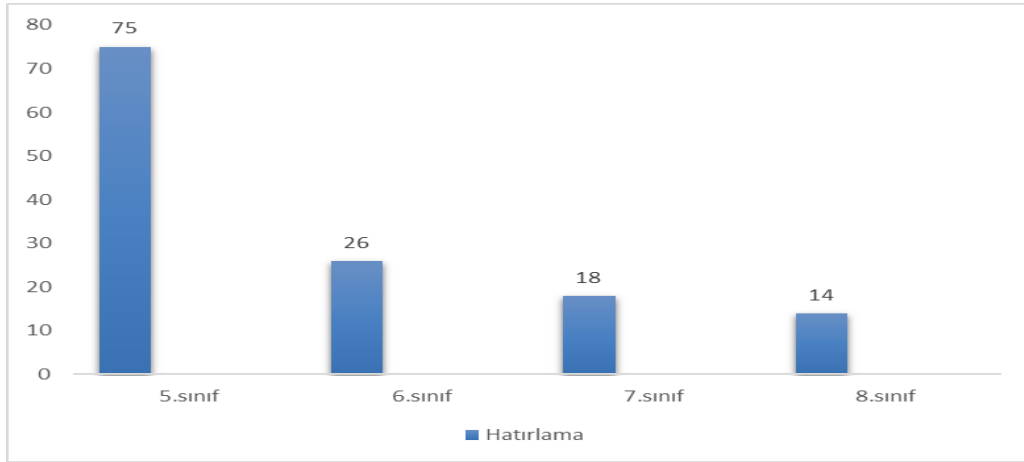
Tablo 5'te görüldüğü üzere 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin 244'ünün (%57,68) okuma kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu basamağı sırasıyla 74 (%17,49) etkinlikle dinleme / izleme, 68 (%16,08) etkinlikle yazma 37 (%8,75) etkinlik ile konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerin izlediği görülmüştür.

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler YBT'deki basamaklar doğrultusunda incelendiğinde hatırlama basamağında yer alan 14 etkinliğin 5'inin (%35,71) okuma, 4'ünün

(%28,57) dinleme / izleme, 3'ünün (%21,43) yazma ve 2'sinin (%14,29) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Anlama basamağında yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 193 etkinliğin 128'inin (%71,50) okuma, 45'inin (%23,32) dinleme / izleme, 9'unun (%4,66) yazma ve 1'inin (%0,52) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağında yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 49 etkinliğin 28'inin (%57,14) okuma, 12'sinin (%24,49) konuşma, 6'sının (%12,24) yazma ve 3'ünün (%6,12) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çözümleme basamağında yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 83 etkinliğin 55'inin (%66,27) okuma, 19'unun (%22,89) yazma, 6'sının (%7,23) dinleme / izleme ve 3'ünün (%3,61) ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağında yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 37 etkinliğin 14'ünün (%37,84) dinleme / izleme, yine 14'ünün (%37,84) okuma, 5'inin (%13,51) konuşma ve 4'ünün (%10,81) ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 5'te görüldüğü üzere yaratma basamağında yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 47 etkinliğin 27'sinin (%57,45) yazma, 14'ünün (%29,74) konuşma, 4'ünün (%8,51) okuma ve 2'sinin (%4,26) ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

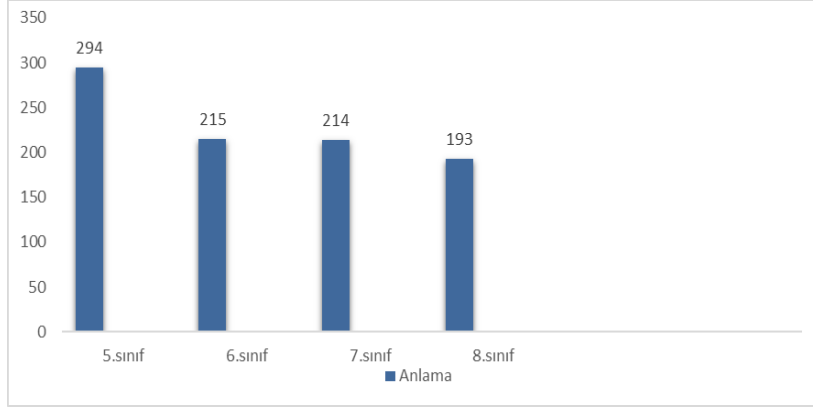
4. araştırma sorusu doğrultusunda ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam 2018 etkinlik YBT'deki basamaklar bağlamında incelenmiştir. Her bir basamağın sınıf seviyelerine göre durumu frekans değerleri üzerinden grafikler halinde sırasıyla verilmiştir. Hatırlama basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 5'te sunulmuştur:

Grafik 5. Hatırlama Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 5'te görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin hatırlama basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 5. sınıf Türkçe ders kitabında 75 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 26 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 18 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 14 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

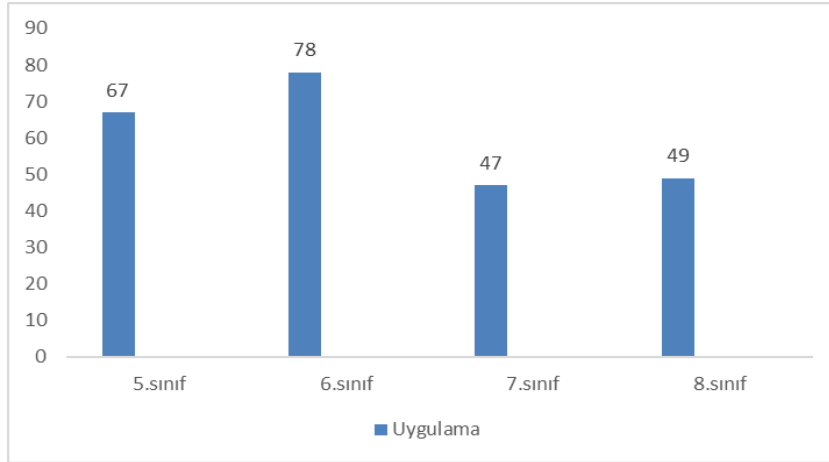
Anlama basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 6'da sunulmuştur:

Grafik 6. Anlama Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 6’da görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin anlama basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 5. sınıf Türkçe ders kitabında 294 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 215 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 214 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 193 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

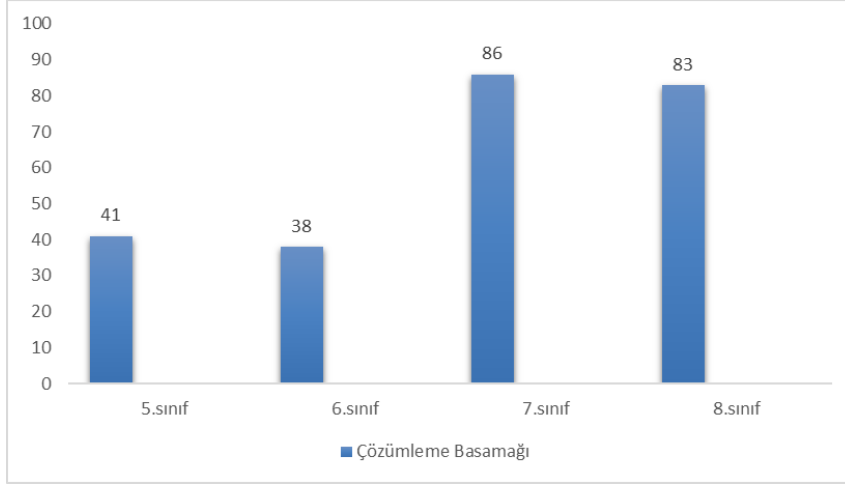
Uygulama basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 7’de sunulmuştur:

Grafik 7. Uygulama Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 7’de görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin uygulama basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 6. sınıf Türkçe ders kitabında 78 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 67 etkinliğin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 49 etkinliğin ve 7. sınıf Türkçe ders kitabında 47 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

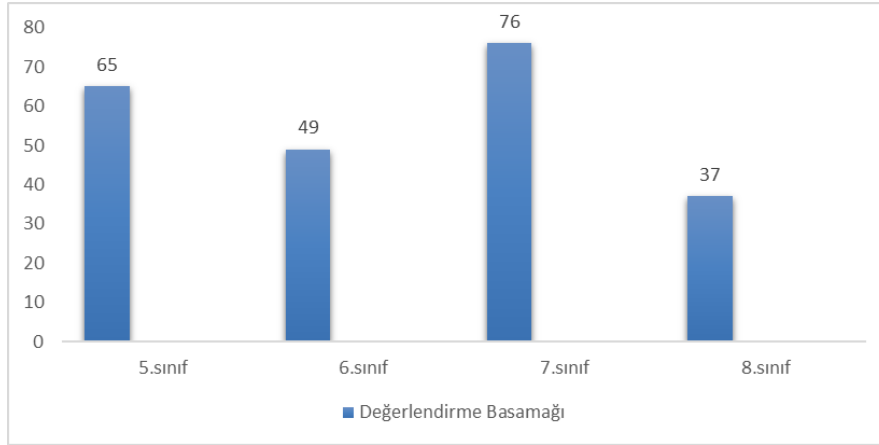
Çözümleme basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 8’de sunulmuştur:

Grafik 8. Çözümleme Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 8’de görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin çözümleme basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 7. sınıf Türkçe ders kitabında 86 etkinliğin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 83 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 41 etkinliğin ve 6. sınıf Türkçe ders kitabında 38 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

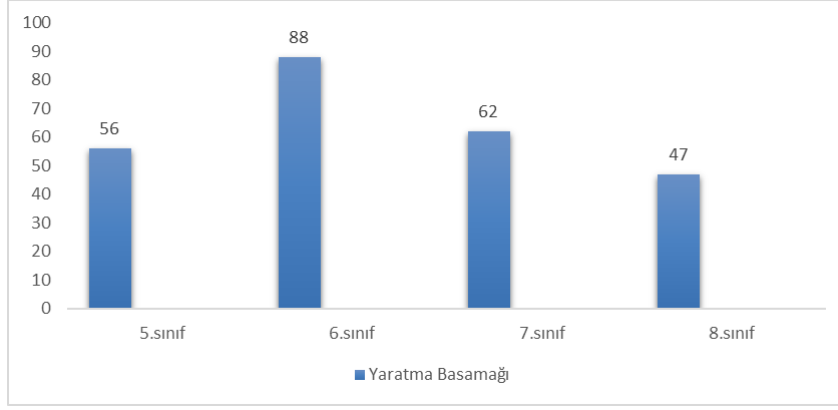
Değerlendirme basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 9’da sunulmuştur:

Grafik 9. Değerlendirme Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 9’da görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirme basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 7. sınıf Türkçe ders kitabında 76 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 66 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 49 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 37 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

Yaratma basamağının sınıf seviyelerine göre genel durumu ile ilgili elde edilen veriler Grafik 10’da sunulmuştur:

Grafik 10. Yaratma Basamağındaki Etkinliklerin Sınıf Seviyelerine Göre Durumu

Grafik 10’da görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yaratma basamağındaki dağılımı incelendiğinde sırasıyla 6. sınıf Türkçe ders kitabında 88 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 62 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 55 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 47 etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

“5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?” araştırma sorusu doğrultusunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı en çoktan en aza şu şekilde sıralanmaktadır: Anlama basamağı, hatırlama basamağı, uygulama basamağı, değerlendirme basamağı, yaratma basamağı ve çözümlenme basamağıdır. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 598 etkinliğin 436’sının alt düzey basamaklara yönelik, 162’sinin üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki kazanımlara yönelik hazırlanan etkinliklerin hatırlama basamağındaki durumuna bakıldığında; hatırlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür. Anlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür.

Çözümlenme basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. Yaratma basamağının en çok yazma kazanımı etkinliklerinde en az dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

“6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?” araştırma sorusu doğrultusunda 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı en çoktan en aza şu şekilde sıralanmaktadır: anlama basamağı, yaratma basamağı, uygulama basamağı, değerlendirme basamağı, çözümlenme basamağı ve hatırlama basamağıdır. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 494 etkinliğin 319’unun alt düzey basamaklara yönelik, 175’inin üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eroğlu (2019) iki farklı 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma-anlama etkinliklerini YBT’ye göre incelediği çalışmada bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür nitelikte okuma-anlama etkinliklerinin %93,70’inin alt düzey bilişsel becerilere yönelik hazırlanmış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kuzu’nun (2013) 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabındaki bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin altı sorularını incelediği çalışmada bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte altı soruların %39’unun anlama basamağıyla ilgili olduğu sonucuna ulaştığı görülmüştür.

6. sınıf Türkçe ders kitabındaki kazanımlara yönelik hazırlanan etkinliklerin hatırlama basamağındaki durumuna bakıldığında hatırlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür. Anlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür.

Çözümleme basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Çözümleme basamağına yönelik yazma etkinliğinin olmadığı görülmüştür. Değerlendirme basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. Yaratma basamağının en çok yazma kazanımı etkinliklerinde en az dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

“7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?” araştırma sorusu doğrultusunda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı en çoktan en aza şu şekilde sıralanmaktadır: Anlama basamağı, çözümleme basamağı, değerlendirme basamağı, yaratma basamağı, uygulama basamağı ve hatırlama basamağıdır. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 503 etkinliğin 279’unun alt düzey basamaklara yönelik, 224’ünün üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki kazanımlara yönelik hazırlanan etkinliklerin hatırlama basamağındaki durumuna bakıldığında hatırlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür. Hatırlama basamağının yazma ve konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde bulunmadığı tespit edilmiştir. Anlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür.

Çözümleme basamağının en çok okuma kazanımlarına yönelik etkinliklerde en az ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağının en çok konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde en az ise yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. Yaratma basamağının en çok yazma kazanımına yönelik etkinliklerde en az ise dinleme / izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

“8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?” araştırma sorusu doğrultusunda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı en çoktan en aza şu şekilde sıralanmaktadır: anlama basamağı, çözümleme basamağı, uygulama basamağı, yaratma basamağı, değerlendirme basamağı ve hatırlama basamağı. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 423 etkinliğin 256’sının alt düzey basamaklara yönelik, 167’sinin ise düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sallabaş ve Yılmaz’ın (2020) ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 229 metin altı soruyu YBT’nin basamaklarına göre sınıflandırdıkları çalışmalarında bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür biçimde kitaptaki en fazla oranda (%35) sorunun anlama basamağına yönelik olduğu sonuçlarına ulaşımlardır.

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki kazanımlara yönelik hazırlanan etkinliklerin hatırlama basamağındaki durumuna bakıldığında hatırlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür. Anlama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik

etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Uygulama basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az ise dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde geçtiği görülmüştür.

Çözümleme basamağının en çok okuma kazanımı etkinliklerinde en az konuşma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağının en çok dinleme/ izleme kazanımı etkinliklerinde en az yazma kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. Yaratma basamağının en çok yazma kazanımı etkinliklerinde en az dinleme/ izleme kazanımlarına yönelik etkinliklerde yer aldığı tespit edilmiştir.

“Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin sınıf seviyeleri açısından YBT’deki bilişsel süreç boyutuna göre durumu nasıldır?” araştırma sorusu doğrultusunda her bir basamağının sınıf seviyelerinde yer alma durumları ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Hatırlama basamağı ile ilgili sırasıyla 5. sınıf Türkçe ders kitabında 77 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 26 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 18 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 14 etkinliğin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlama basamağı ile ilgili sırasıyla 5. Sınıf Türkçe ders kitabında 303 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 215 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 214 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 193 etkinliğin yer aldığı görülmüştür. Uygulama basamağı ile ilgili sırasıyla 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 78 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 66 etkinliğin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 49 etkinliğin ve 7. sınıf Türkçe ders kitabında 47 etkinliğin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çözümleme basamağı ile ilgili sırasıyla 7. sınıf Türkçe ders kitabında 86 etkinliğin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 83 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 41 etkinliğin ve 6. sınıf Türkçe ders kitabında 38 etkinliğin yer aldığı görülmüştür. Değerlendirme basamağı ile ilgili sırasıyla 7. sınıf Türkçe ders kitabında 76 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 66 etkinliğin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 49 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 37 etkinliğin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaratma basamağı ile ilgili sırasıyla 6. sınıf Türkçe ders kitabında 88 etkinliğin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 62 etkinliğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 55 etkinliğin ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 47 etkinliğin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam 2018 etkinliğin 1290’nının (63,92) alt düzey bilişsel basamaklara yönelikken 728’inin (36,18) ise üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu tespit edilmiştir. Sınıf seviyelerine göre etkinlik sayılarının farklılaştığı ve buna bağlı olarak da etkinliklerin YBT’deki basamaklara göre durumunda da sınıf seviyeleri arasında dengeli bir dağılımın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulum’un (2017) ilkököl 2, 3 ve 4. sınıf kitaplarını incelediği çalışmasında bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür nitelikte kitaplardaki etkinliklerin alt düzey zihinsel becerileri ölçtüğü sonucuna ulaşmıştır. Kıyagan (2019) da bu çalışmayı destekler nitelikte etkinliklerin sınıf seviyelerine ve bilişsel beceri basamaklarına göre dağılımında farklılaşmalar olduğu sonuçlarına ulaştığı görülmüştür. Durukan ve Demir’in (2017) 6,7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikleri YBT’ye göre inceledikleri çalışmalarında bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik gösterecek biçimde alt düzey bilişsel beceri basamaklarının %84,69 olduğu sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Ulum ve Taşkaya (2019), 2-4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikleri YBT’ye göre inceledikleri çalışmalarında bu çalışmanın sonucuyla örtüşür nitelikte etkinliklerin büyük bir bölümünün alt düzey bilişsel becerileri ölçmeye yaradığını belirledikleri görülmektedir. Eroğlu’nun (2013), 6-8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki dilbilgisi sorularını ve kazanımlarını YBT’ye göre değerlendirdiği çalışmasında çalışma kitabında ve kılavuz kitapta yer alan soruların çoğunluğunun bu çalışmayı destekler nitelikte alt düzey bilişsel becerileri ölçtüğü sonucuna ulaşmıştır.

5, 6, ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde anlama basamağının her sınıf seviyesinde en fazla sayıda yer alan basamak olduğu görülmüştür. Kıyagan (2019) 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarını incelediği çalışmada bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür nitelikte kitaplarda anlama basamağına ağırlık verildiğini ortaya koymuştur.

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında dinleme / izleme metinleri altındaki etkinliklerin YBT'deki bilişsel beceri basamaklarına göre sınıf seviyelerinde farklılık gösterdiği ve dinleme/ izleme metinlerinin altındaki toplam 499 etkinliğin 315'inin (%63,13) alt düzey bilişsel basamaklara yönelik, 184'ünün ise üst düzey bilişsel basamaklarla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Savaş'ın (2014) bir yayınevinin yaygın olarak kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme/ izleme etkinliklerini, YBT'ye göre incelediği çalışmada bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür nitelikte bilişsel beceri basamaklarına dağılımının sınıf seviyesine göre farklılık gösterdiği ve alt bilişsel basamaklarda yoğunluk olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda Türkçe öğretmenlerine, kitap hazırlayıcılara ve araştırmacılara yönelik birkaç öneri sunulabilir. Araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin her sınıf seviyesinde alt düzey bilişsel basamakların oranının üst düzey bilişsel basamaklardan fazla olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kitap hazırlayıcılarının ders kitaplarındaki üst düzey bilişsel basamaklara yönelik etkinlik sayılarına dikkat etmeleri ve bu basamağa yönelik etkinlikleri artırmaları önerilebilir. Bununla birlikte kitaplardaki bu fark sebebiyle Türkçe öğretmenlerinin sınıf seviyelerine göre ek etkinlikler getirmeleri önerilebilir. Bazı seviyelerde YBT'deki basamaklara yönelik etkinliklerin çok az sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu basamaklara yönelik etkinlik sayısı artırılabilir. Bu çalışmada ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler incelenmiştir. Kitaplardaki etkinliklerin YBT'deki durumu göz önünde bulundurularak öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin alındığı, derslerin gözlemlendiği çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelenmiştir. Bu bağlamda sonraki yapılacak araştırmalarda ortaokul Türkçe ders kitapları YBT'nin bilgi boyutu açısından incelenebilir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2016). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Anderson, W. L. ve Kratwohl, D. R. (Ed.), (2018). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama* (Çev. Özçelik D. A.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bloom, B. S. (Ed.), Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H. & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals. handbook 1: cognitive domain*. New York: David McKay.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 3-14.
- Büyükalın, Filiz, S. (2004). *Öğretmenler için soru sorma sanatı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Büyükalın Filiz, S. ve Yıldırım, S. (2019). Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisine göre analizi. *İlköğretim Online*, 18 (4), 1550-1573.
- Durukan, E. ve Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6 (3), 1619-1629.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Eroğlu, D. (2013) 6, 7, 8. sınıf Türkçe çalışma kitaplarındaki dilbilgisi soruları ve kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bařkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güneş, F. (2019). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2006). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kıyagan, H. G. (2019) 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom sınıflamasına göre yaratıcılık açısından değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (2005). *Türk dili üzerine araştırmalar, C1*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kuzu, T. S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisindeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 37(1).
- Landis, J. R. and Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- MEB (2006) *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2019) *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Sallabaş, M. E. ve Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabı'nda bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Sapir, Bloomfield vd. (1999). *XX. yüzyıl dil bilimi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Savaş, Ö. (2014) *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin güncelleştirilmiş Bloom sınıflamasına göre üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Dođu Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 75-78.
- Ulum, H. (2017) *MEB ilkokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.